

Finlandiya Ekonomisindeki Resesyonun Sorumlusu Euro Borç Krizi mi?*

Öz

Avrupa borç krizi esnasında görülmüştür ki Portekiz, İrlanda, İspanya ve Yunanistan gibi belli ülkeler, kriz esnasında çok ciddi ekonomik sorunlar yaşamalarına rağmen, Euro Bölgesi'nin küçük ve çekirdek ekonomilerinden olan Finlandiya ve Lüksemburg, bu krizden görece daha az yara almışlardır. Hatta öyle ki hükümetin mali verileri baz alındığında Finlandiya ekonomisi, 2012 yılına kadar hiç zarar görmemiş gibi durmaktadır. Bu durum, iktisadi açıdan büyük bir ilgiyi hak etmektedir. Çünkü ortak paranın kullanılmasından kaynaklanan ticari ilişkiler ve sermaye hareketleri yoğunluğu nedeniyle, Bölge'ye üye ülkelerin ekonomik işlemleri sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Bu bağlamda dışsal bir ekonomik şok karşısında bir ülke ekonomisinde yaşanan sorunların, bir diğer ekonomiye olumsuz taşmalar yaratacağı kabul edilebilir. Hükümetlerin borç krizi yaşadığı bir parasal alanda Finlandiya'nın ilk birkaç yıl, sorun yaşayan ülkelere kıyasla çok az zarar görmesinin nedeni neler olabilir? Bu durum ilk etapta, tüm üye ülkeler için ekonomik yapı ve özellikle yurtiçi mali politikalar ile açıklanabilir. Ancak bahsi geçen durum, Finlandiya ekonomisi için 2012 yılında değişmiş ve ekonomi resesyona bir sürece girmiştir. Finlandiya ekonomisinde bugün yaşanan çıkmazların, Avrupa borç krizinin gecikmeli etkileri mi olduğu yoksa ülkenin kendi dinamiklerinden mi kaynaklandığı araştırmaya değer bir konudur. Bu çalışma, Finlandiya ekonomisinde 2012 yılı öncesi ve sonrasında meydana gelen değişimleri, makroekonomik veriler kullanarak teorik bir çerçevede irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: *Finlandiya ekonomisi, Euro Borç Krizi, Resesyon*

Is the Finnish Economic Recession an Outcome of the European Sovereign Debt Crisis?

Abstract

It is observed that the European sovereign debt crisis appeared to reveal serious economic issues in countries like Portugal, Ireland, Spain, and Greece while small and core economies like Finland and Luxembourg were not affected that much. According to the government fiscal statistics, the Finnish economy was hardly affected up to 2012. This situation economically received a great sum of attention. Due to the use of a common currency in trade relations and capital movements, the Eurozone countries are strictly related. In this context, a country confronting economic problems as a result of an economic shock leads to negative spillovers to other economies. It is questioned why Finland in the first couple of years did not confront much problems in the currency union facing a sovereign debt crisis. In the first instance, this situation for the member countries can be seen via economic structure and domestic fiscal policies but for the Finnish economy this changed in 2012 and the economy entered into recession. It should be analyzed whether the troubles within the Finnish economy rose from the late effects of the European debt crisis or the countries' own domestic dynamics. This study aims to analyze the differences occurred before and after 2012 in the Finnish economy by using macroeconomic statistics and theoretical literature review.

Keywords: *Finnish economy, European Sovereign Debt Crisis, Recession*

Hale KIRMIZIOĞLU¹

¹ Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, halekirmizioğlu@hotmail.com

* Bu çalışma, Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenmiştir. "Proje Numarası: İİB.E2.16.018"

1. Giriş

2007 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinin bankacılık sektöründe patlak veren Mortgage krizi, finansal piyasaların birbirine bağlılığı nedeniyle küresel bir daralmaya sebep olmuştur. Amerikan ekonomisindeki yavaşlamayı takiben özellikle eşik altı (sub-prime) olarak tabir edilen kredilerin geri ödemelerinin yapılamaması neticesinde, bu kredilere yatırım yapan tüm bankalar zarar görmüştür. Bu durum bankaların çok sayıda yeni önlemler almasına neden olmuş ve bankalar birbirlerine kredi vermeyi durdurmuşlardır. Likidite daralmasından ilk etkilenenler, Amerika'daki Mortgage piyasasına yatırım yapan Avrupa bankaları olmuştur. Ekonomik ve Mali Olaylar Konseyi'ne (ECOFIN) göre Avrupa, 2009 yılında İkinci Dünya Savaşı'ndan beri görülen en derin resesyonu yaşamıştır. Avrupa Birliği (AB) büyüme oranı, 2009 yılında -%4.6'ya düşmüş ve iki yıl büyümeden sonra AB, 2012 yılında yeniden resesyona girmiştir. 2013 yılında Euro Bölgesi'nde işsizlik oranı, ortalama %12 düzeyine ulaşmıştır.

Birçok Avrupa hükümeti, resesyondan kaynaklanan düşük hâsılatlar ve ekonomiyi desteklemek için alınan önlemlerin artan maliyetleri arasında sıkışıp kalmıştır. Likidite ihtiyaçları karşılanamayan bankaların iflasla burun buruna gelmesi, Avrupa hükümetlerini bankalara yardım etmeye zorlamıştır. Ancak yüksek maliyetleri karşılamakta zorlanan bazı ülkelerin kamu finansmanının git-

tikçe bozulması, finansal piyasalarda daha büyük endişe doğurmuştur. Böylece kamu finansmanının sağlamlığı, finansal piyasalar açısından izlenmesi gereken temel gösterge haline gelmiştir. Kamu finansmanını sürdürmek için ihraç edilen hükümet tahvillerinin getirileri üzerindeki risk primleri artmıştır. Bir başka deyişle finansal piyasalar, görece düşük faiz oranları ile borç vermek için düşük bütçe açıklarını ve borç oranlarını zorunlu tutmuşlardır. Daralan likidite, zaten yüksek olan bütçe açıklarının ve borç oranlarının sürdürülmesini zorlaştırmış ve bankacılık krizi, bir borç krizine dönüşmüştür. İlk olarak Yunanistan'da patlak veren sorunlar, İrlanda, İspanya ve Portekiz gibi Euro Bölgesi'nin diğer üyelerinde de kısa sürede kendini göstermiştir.

Bu ülkelerin 2008 yılından itibaren Kamu Borcu/GSYH oranları, ortalama olarak %60 civarına ve üzerinde oranlara ulaşırken, 2008-2010 yılları itibariyle Bütçe Açığı/GSYH oranları %10'a yakın ve biraz üzerinde gerçekleşmiştir. Tablo 1'de verilen ilk 12 Euro Bölgesi ülkesinin temel kamu finansmanı verileri incelendiğinde 2008 yılı ve sonrasında tüm bu yaşananlardan en az etkilenen ülkelerin Lüksemburg ve Finlandiya olduğu görülmektedir. Finlandiya'da hem borç oranı hem de bütçe açığı oranı, AB'ye üye olduğu 1995 yılından beri, dolayısıyla Euro Bölgesi'ne katıldığı 1999 yılından beri Maastricht Anlaşması ile bu oranlara getirilen sınırları daima sağlamıştır. Ancak 2014 yılında her iki mali sınırı birden ihlal etmiştir.

Tablo 1. Euro Bölgesi Üye Ülkeleri Mali Kriterleri

Ülke/ Yıl	Bütçe Dengesi/GSYH							Kamu Borcu/GSYH						
	1995	1998	2007	2008	2010	2011	2015	1995	1998	2007	2008	2010	2011	2015
Finlandiya	-5,9	1,6	5,1	4,2	-2,6	-1,0	-2,8	55,1	46,9	34,0	32,7	47,1	48,5	63,6
Lüksemburg	2,7	3,2	4,2	3,4	-0,7	0,5	1,6	8,6	7,7	7,8	15,1	19,9	18,8	22,1
Almanya	-9,4	-2,5	0,2	-0,2	-4,2	-1,0	0,7	54,7	59,5	63,7	65,1	81,0	78,7	71,2
Hollanda	-8,6	-0,9	0,2	0,2	-5,0	-4,3	-1,9	73,6	62,8	42,7	54,8	59,3	61,6	65,1
Avusturya	-6,2	-2,7	-1,4	-1,5	-4,5	-2,6	-1,0	68,0	63,6	65,1	68,8	82,8	82,6	85,5
Belçika	-4,4	-5,9	0,1	-1,1	-4,0	-4,1	-2,5	130,5	118,2	87,0	92,5	99,7	102,3	105,8
Fransa	-5,1	-2,4	-2,5	-3,2	-6,8	-5,1	-3,5	55,8	61,0	64,3	68,0	81,6	85,2	96,2
İtalya	-7,3	-3,0	-1,5	-2,7	-4,2	-3,7	-2,6	116,9	110,8	99,8	102,4	115,4	116,5	132,3
İrlanda	-2,1	2,0	0,3	-7,0	-32,1	-12,6	-1,9	78,6	51,5	23,9	42,4	86,3	109,6	78,6
İspanya	-7,0	-2,9	2,0	-4,4	-9,4	-9,6	-5,1	61,7	62,5	35,5	39,4	60,1	69,5	99,8
Portekiz	-5,2	-4,4	-3,0	-3,8	-11,2	-7,4	-4,4	58,3	51,8	68,4	71,7	96,2	111,4	129,0
Yunanistan	-9,7	-6,3	-6,7	-10,2	-11,2	-10,3	-7,5	99,0	97,4	103,1	109,4	146,2	172,1	177,4

Euro Bölgesi üyeleri içerisindeki en büyük ve sağlam ekonomiler olan Almanya ve Fransa bile mali kriterler konusunda zorlanırken bu iki küçük ülkenin görece az etkilenmiş olması ilgi çekicidir. Ancak Finlandiya ekonomisi, mali kriterler açısından bakıldığında bu durumdan görece az etkilenmiş görünmesine rağmen Avrupa borç krizinin ikinci dip yılı olarak nitelenen¹ 2012 yılında resesyona girmiştir. Bu çalışma, Finlandiya ekonomisinin resesyona girme nedenlerini incelemeyi hedeflemektedir. Finlandiya ekonomisindeki sorunların, diğer problemlili birlik üyesi ekonomilerden farklı olduğu düşünülmektedir. Çünkü Finlandiya hem mali kriterler açısından diğerleriyle kıyaslanamayacak derecede iyi durumdadır hem de diğer üye ülkelerdeki sorunlar 2009-2010 yıllarında baş göstermesine rağmen Finlandiya'da ekonomik daralma, 2012 yılında başlamıştır. Bu durumun iki olası nedeni olabilir. Öncelikle krizin yayılma etkisi göz önüne alınarak, ülkenin parasal birlik üyesi olmasına rağmen Bölge ülkeleri ile güçlü sermaye hareketleri ve ticari bağlarının olmadığı düşünülebilir. Bu nedenle krizden etkilenen ülkelerle ekonomik ilişkilerin zayıf olması, ekonomiyi zarar görmekten korumuş olabilir. İkinci olarak, Finlandiya hükümeti öngörülü davranarak olası etkilere karşı doğru politikaları zamanında uygulamış olabilir. Nitekim ülkenin mali kriterlerine bakılırken özellikle 2008 yılında bütçe dengesi/GSYH oranında meydana gelen ciddi azalma dikkat çekmektedir. Bütçede uzun yıllardır süregelen fazla, 2007 ertesinde açığa dönüşmektedir. Bu durum, 2007 yılında ABD'deki daralmanın yaratacağı etkiye karşı verilen hükümet tepkisi olarak yorumlanabilir. Bir başka deyişle hükümet, küresel piyasalarda beklenen resesyonist eğilime karşı genişletici mali politika uygulamış olabilir. Fakat bu nedeni dışlamak daha akılcı görünmektedir. Eğer Finlandiya ekonomisinin krizden kaynaklanan ekonomik sorunlarla baş edebilmesi için hükümet doğru tedbirleri zamanında uygulayabilirdiyse, ekonominin 2012 yılında neden daralma yaşadığını açıklamak pek olanaklı olmayacaktır. Tüm bunlar ışığında Finlandiya ekonomisinin 2012 yılı öncesi ve sonrasında karşılaştığı dışsal şok ve yapısal sorunların ağırlığı, makro verilerinin ışığında değerlendirilerek, resesyona girişinin nedenleri araştırılmaktadır.

2. Finlandiya Ekonomisinin Özellikleri ve Karşılaştığı Güçlükler

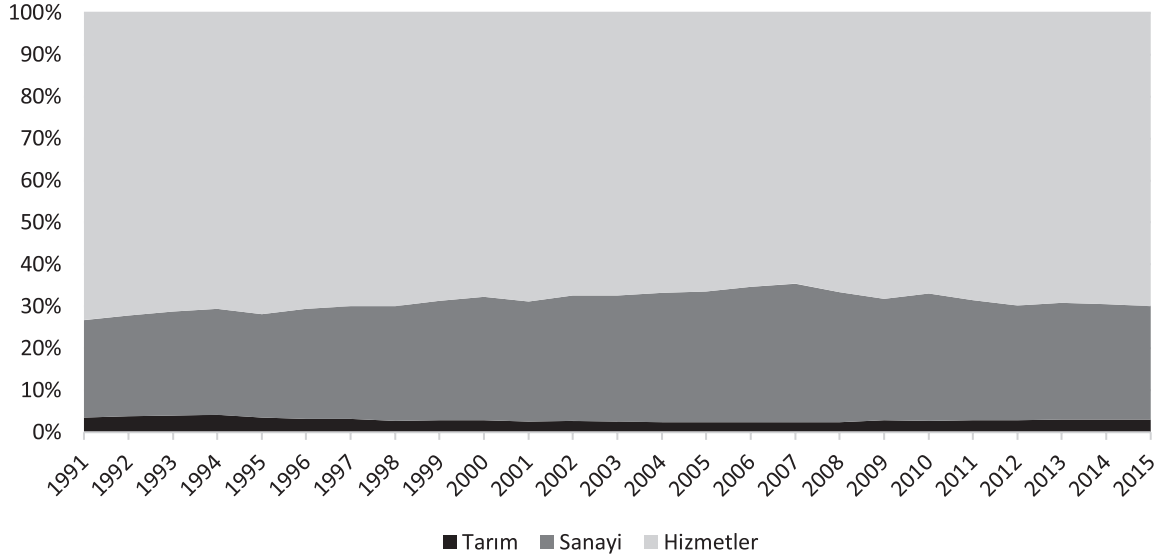
2.1. Finlandiya Ekonomisinin Genel Görünümü

Finlandiya yaklaşık 5.5 milyon nüfusa sahip küçük ve dışa açık bir ekonomidir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD, 2016) göre Finlandiya, yüksek yaşam standartlarına ve refah düzeyine sahip ülkelerden biridir. Ülkede eğitimin yanı sıra çevresel kalite ve kişisel güvenlik gibi refahı yukarı taşıyacak unsurlara önem verilmesinin yanı sıra hükümet, vergi aracılığıyla temiz teknolojiyi özendirilmeye gayret gösterir. Barınma olanakları, OECD ortalamasının üzerindeyken, sağlık olanakları OECD ortalaması ile aynıdır. Gini katsayısı ile ölçülen gelir dağılımı adaletsizliği, OECD ülkelerinin en düşükleri arasındadır (%26 civarı). Finlandiya'nın son dönemde karşılaştığı en büyük güçlük, bu yüksek refah düzeyini sürdürmektir. Ülkede yaşanan yapısal sorunlar, yüksek refah ve ekonomik gelişimi destekleyen temel öğelerin zarar görmesiyle ilişkilendirilebilir. Eğitim ve araştırma-geliştirmeye (AR-GE) yapılan harcamalar, ülkede kalifiye işgücü potansiyelini yaratmasına rağmen rekabet gücü ve verimlilik açısından ciddi aşınmalar meydana getirmiştir. İşsizlik oranı, 2007 yılı sonrasında düzenli olarak artmış ve 2015 yılında %9.4'e ulaşmıştır.

Euro Bölgesi kurucu ülkelerinden olan Finlandiya, sanayileşmiş bir ekonomiye sahiptir. Finlandiya İstatistik Kurumu olan Tilastokeskus'nun verilerine göre 2015 yılı GSYH'si 209 milyar euro iken, hizmetler sektörünün GSYH içindeki payı yıllar içerisinde %70 ve üzerinde gerçekleşmiştir. Hizmetler sektörünü imalat sektörü izlemektedir. Birincil ürünlerin payı ise %2 ve %3 aralığında seyretmektedir. Eurostat verilerine göre ülkede imalat sektöründeki ağırlık, ahşap ve kağıt endüstrisinde olmasına rağmen bu üstünlük, 2000'li yılların başında yerini bilgisayar, elektronik ve optik ürünler imalatına bırakmıştır. Bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin payı, 2007 yılına dek hızla artarken, 2007 yılı sonrasında ciddi bir azalmayla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca 2012 yılından itibaren ahşap ve kağıt ürünleri, elektronik ürünler karşısında kaybettikleri üstünlüklerini yeniden yakalayamamaları da ilgili yılda bilgisayar, elektronik ve optik ürünleri imalatında meydana gelen %50 azalış neticesinde imalat miktarları başa baş olarak seyretmektedir.

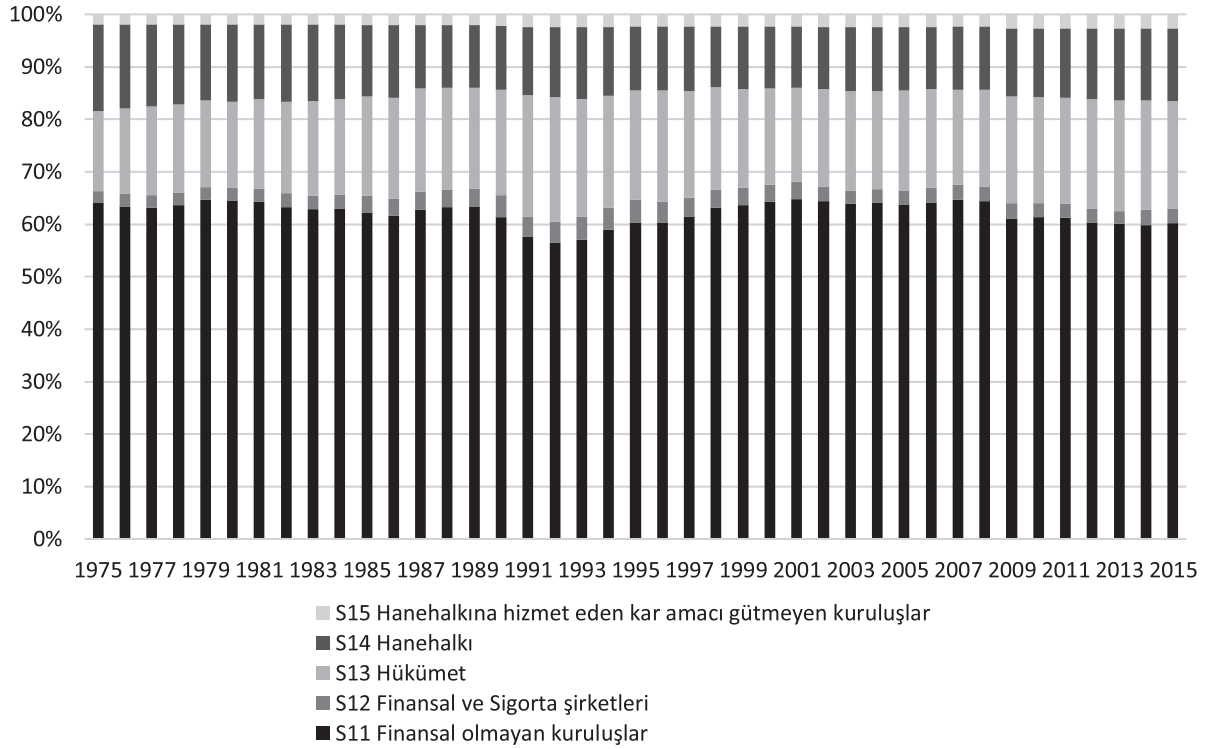
1 2012 yılının Avrupa borç krizinin ikinci dip yılı olduğu, IMF'nin 2015 yılı Finlandiya ülke raporunda yer almaktadır.

Grafik 1. Finlandiya Ekonomisinde Endüstrilerin Katma Değeri (1991-2015)

Kaynak: Statistics Finland, National Accounts

Grafik 2. Finlandiya Ekonomisindeki Katma Değerin Sektörel Payları (1975-2015)

Kaynak: Statistics Finland, National Accounts

Finlandiya ekonomisindeki katma değer hangi sektörler tarafından yaratıldığı Grafik 2'de görülmektedir. Yıllar içerisinde sektörel paylarda istikrar olduğu, Grafikten izlenebilmektedir. Yalnızca reel sektör payının düştüğü dönemlerde, kamu sektörünün payındaki artış dikkat çekmektedir. Kamu sektörünün payı ve hareketine göre ülkenin karma ekonomik sisteme sahip olduğu ifade edilebilir.

Özellikle ülkenin ciddi bir daralma süreci yaşadığı, 1990'ların başında ve 2009 yılından itibaren kamu sektörünün payında artış olduğu gözlenmektedir. 2014 yılında %20.9 olan kamu sektörünün payı, 2015 yılında %20.4 olarak gerçekleşmiştir. Dünya Bankası (WB) kamu sektörü yönetim uzmanı, Tiihonen (2001)'e göre, 1990'lı yılların başında derin bir ekonomik depresyona giren Finlandiya, odak

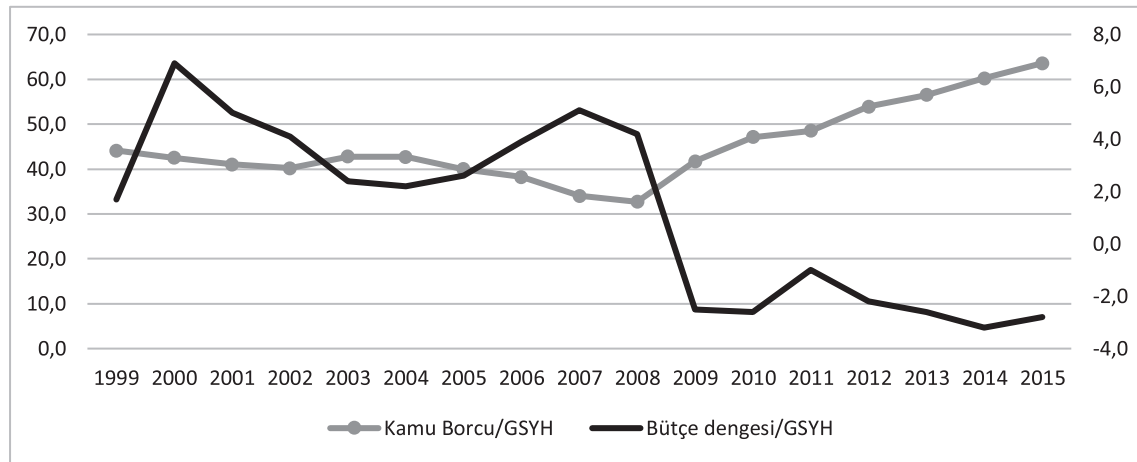
noktası ekonominin rekabet gücünü artırmak olan kamu yönetimi reformu gerçekleştirmiştir. Kamu yönetimini piyasa mekanizmasına dayandırmak isteyen ülke, geniş çaplı özelleştirmenin yanında kamu sektöründeki ücretlerde de kesintiler yapmıştır. Kamu sektörünün piyasa payı, bu gerekçelerle azaltılmasına rağmen 2009 yılından itibaren hükümet, piyasaya müdahale etmiş ve sektörel payda artış meydana gelmiştir.

2009 yılında Avrupa'nın resesyona girmesi sonucunda alınan hükümet tedbirlerinin ve o güne kadar kötü yönetilen kamu finansmanının, hükümetlerin iflas riskini artırması finansal piyasaların dikkatini mali kriterlere çekmiştir. Maastricht Anlaşması'na göre tanımlanan mali kriterlerin en yüksek sınırı, Bütçe açığı/GSYH oranında, %3 ve Kamu borcu/GSYH oranında ise % 60'tır. Finlandiya ekonomisi için bu kriterlerin değişimleri, ülkenin Euro Bölgesi'ne üye olduğu 1999 yılından itibaren Grafik 3'de verilmiştir. Finlandiya kamu finansal sistemi verilerine bakıldığında Avrupa borç krizi başladığında kamu finansmanının durağan ve güvenli görüldüğü düşünülebilir. Grafik 3'e göre ülkenin mali kriterlerindeki bozulma, 2008 yılı sonrasında başlamıştır. 2009 yılına dek bütçe açığı vermeyen ülkede, %4 bütçe fazlasından hemen sonra %2.5 bütçe açığı meydana gelmiştir. 2011 yılında bir azalma kaydeden bu oran, resesyona yılı olan 2012'de yeniden %2'nin üzerine çıkmıştır. Ancak yine de Maastricht Anlaşması

kriterlerinin ihlali söz konusu olmamıştır. 2014 yılında üst sınırı %3 olan bütçe kriteri, çok az bir farkla aşılmış ancak bu oran, 2015 yılında yeniden üst sınırın altına düşmüştür.

Kamu borçlarının GSYH içindeki payı ise yine 2008 yılı sonrasında artış göstererek, %40'ların üzerine çıkmış, resesyona yılında %52 olan oran, 2014 yılında %60 kamu borç kriterini az da olsa aşarak kriteri sağlayamamıştır. Avrupa Komisyonu (EC) 2016 yılı ülke raporuna göre bu oran, 2017 yılında %66 düzeyine ulaşarak, yükselişini sürdürecektir. IMF (2015)'nin 2020 yılına dek yaptığı projeksiyona göre de bu oran, yavaş olsa da artma eğilimi gösterecektir. Büyüme ve İstikrar Paketi'ne (SGP) göre, gerek bütçe açığı gerekse kamu borç oranı üst sınırlarının aşılması, ülkenin Aşırı Açık Prosedürü'ne (EDP) girmesi anlamına gelir. Ancak EC'nin Finlandiya için Aşırı Açık Prosedürü'nü başlatmamasının nedeni, yeni hükümet tarafından açıklanan konsolidasyon planıdır. Hükümet harcamalarında kesinti yapılmasını ve özellikle vergi sisteminde değişiklik öngören bu konsolidasyon planının, orta vadede kamu finansmanının sürdürülebilirliğini sağlayabilmesi için emeklilik sisteminin düzenlenmesini içeren yapısal reformların da gerçekleştirilmesi gerekmektedir. OECD (2016)'ye göre ülkenin emeklilik sistemi, diğer Nordik ülkeleri ile karşılaştırıldığında, ortalama emeklilik yaşı düşük olmasına rağmen, daha az dezavantajlıdır.

Grafik 3. Finlandiya Ekonomisi Mali Kriterleri (1999-2015)

Kaynak: Eurostat

2.2 Finlandiya Ekonomisinin Karşılaştığı Güçlükler

Fin ekonomisi, küçük ve açık bir ekonomi olmasından kaynaklanan bir güçlükle karşı karşıyadır. Ülkenin ekonomik alanda varlığını idame ettirebilmesi, imalat, ihracat ve bunların sürdürülebilmesine bağlıdır. Bu nedenle AB’de yaşanan borç krizinden özellikle ticari ve finansal akımlar nedeniyle fazlasıyla etkilenmesi beklenen bu ülkenin ihracatı, OECD (2016)’ye göre, kriz öncesi dönemle kıyaslandığında yaklaşık %20 azalmıştır. Buna rağmen diğer sorun yaşayan Avrupa ülkelerinden çok daha geç resesyona giren ülkenin karşılaştığı, farklı dışsal şoklar ve yapısal sorunların da bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. IMF (2015)’ye göre Finlandiya ekonomisi, 2012 yılında resesyona girmiştir. Ülke yapısal ve konjonktürel şoklara aynı anda maruz kalmaktan kaynaklanan sıkıntılar yaşamaktadır. OECD (2016)’ye göre de küresel ekonomik daralmanın yanında birçok şoka maruz kalan ekonomi, darbe almıştır. Özellikle dış ticaretten kaynaklanan sıkıntılar belirleyici olmuş gibi görünmektedir. EC (2016)’ye göre ülkedeki düşük büyüme oranlarının temel nedeni, ülkenin yapısal faktörleridir.

Fin basınında çıkan haberlerde Finlandiya ekonomisini kötürüm bırakanın Steve Jobs olduğu ifade edilerek, içerisinde bulunulan durum mizahi bir dille aktarılmaktadır. Çünkü Finlandiya ekonomisinin ana sorunları arasında, öncelikle Nokia’nın akıllı telefon piyasasındaki rekabet üstünlüğünü kaybetmesi sonucunda piyasa payının gerilemesi ve daha sonra satılması gösterilmektedir. Nokia’nın Microsoft’a satışı, 2014 yılında gerçekleşmiştir. Ancak Microsoft, sadece cep telefonu birimini ve 2016 yılı sonuna kadar isim hakkını satın aldığı için ağ ve bilgi teknolojileri konusunda faaliyetini sürdüren Nokia, 2015 yılında Fransız Alcatel-Lucent’i satın almıştır. 2016 yılının sonunda ise marka kullanım yasağının sona ermesi ile Fin HDM şirketi ile telefon ve tablet üretimine geri dönmüştür. Bu nedenle ihracatın Nokia’nın pazar payını kaybetmesiyle aldığı darbe, ilerleyen yıllarda telafi edilebilecek gibi görünmektedir.

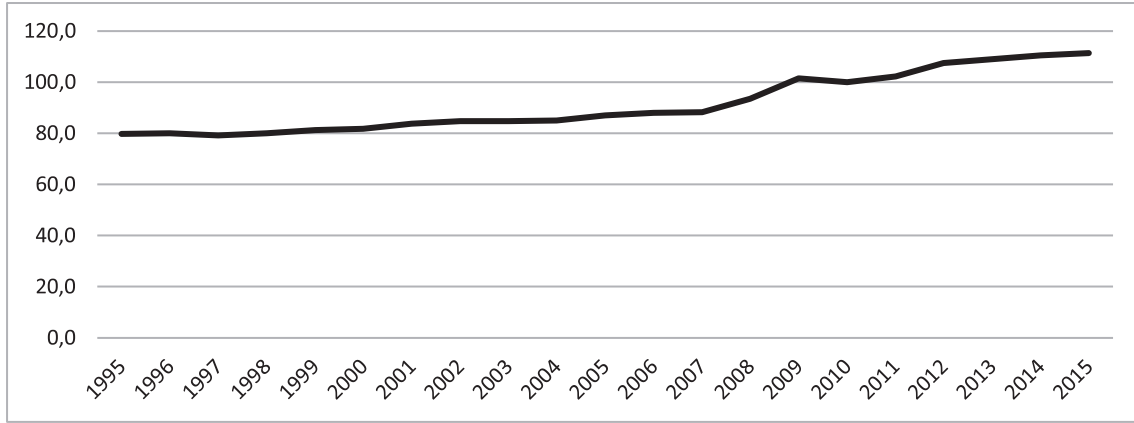
Ülkeye yönelen dış talebi ve ihracatı azaltan bu durumu, benzer bir diğer süreç izlemiştir. EC (2015)’ye göre ihraç edilen mallar arasında büyük paya sahip olan kağıt ve kağıt endüstrisi ürünlerine yönelik küresel talepte keskin bir azalma meydana

na geldiği için ihracat içindeki payı, 2007 ve 2012 yılları arasında sürekli azalmıştır. Bunun nedeni, bilişim teknolojilerindeki ilerleme olarak gösterilmektedir. Küresel talepteki azalma yaratan faktör, tablet ve pdf gibi teknolojilerin ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir. Ancak Çevik (2016)’e göre dünya kağıt talebi, teknolojik gelişmenin de katkısıyla artmaktadır. Çünkü teknoloji, kağıdın kullanım alanını artırmaktadır. Özellikle 2010 yılından itibaren dünya kağıt üretiminde paya sahip olan ülkelerin ihracat paylarına bakıldığında ilk sırada olan Almanya’nın ihracat payının istikrarlı seyrettiği, ancak ABD, Finlandiya ve İsveç gibi yüksek paya sahip ülkelerin paylarının sürekli gerilediği, Çin’in payının ise artış gösterdiği görülmektedir.

Dış talepte azalma yaratan bir diğer durum, ülkenin en büyük ticari partnerlerinden biri olan Rusya’da yaşanan resesyondur (EC, 2016; IMF, 2015; OECD, 2016). Fin gümrükleri dış ticaret verilerine göre ülkenin en büyük ticari partnerlerinden biri olan Rusya’ya gerçekleştirdiği ihracat, büyük ölçüde azalmıştır. 2008 yılında Rusya’ya 7.6 milyar euroluk ihracat yapan Finlandiya, 2009 yılında ancak 4 milyar euroluk ihracat gerçekleştirebilmiştir. Bunun sonucunda 2009 yılında Finlandiya’nın Rusya’ya gerçekleştirdiği ihracat, %47 azalmıştır. 2012 yılına dek ihracat miktarında ılımlı bir artış gerçekleşmesine rağmen 2012 ve 2015 yılları arasında yeniden azalma meydana gelmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen Rusya, 2008 yılında toplam ihracat içinde en yüksek paya sahip ülke iken 2015 yılında hala yüksek paya sahip ülkeler arasındadır.

Finlandiya’yı zora sokan uzun dönem yapısal sorunların başında nüfusunun hızla yaşlanması gelmektedir. Bu durumun iki farklı açıdan sorun yaşatması beklenmektedir. EC (2016)’ye göre nüfustaki yaşlanma sonucunda her yıl çalışan nüfus, %0.5 azalmaktadır. Oysa büyümenin gerçekleştirilmesinin şartlarından biri, işgücü arzının artmasıdır. Yavaş gerçekleşecek işgücü arzı artışı, büyümenin önünde bir engel teşkil edecektir. Bunun yanı sıra Finlandiya’nın 2012 İstikrar Programı’na göre nüfustaki hızlı yaşlanma, kamu harcamaları üzerinde aşırı baskıya neden olmaktadır. Faal nüfustaki azalma sonucunda vergi hasılatında da azalma meydana gelecek ve bu durum, uzun dönem kamu maliyesinin sürdürülebilirliğini güçleştirecektir.

Grafik 4. Finlandiya Ekonomisinde Birim İşgücü Maliyetleri (1995-2015)

Kaynak: Eurostat

Ayrıca 2008 ve 2010 yılları arasında hızlı ücret artışlarına neden olan 2007 yılındaki çok yıllık ücret anlaşması, krizle aynı anda gerçekleştiği için ülkenin rekabet gücünde azalmaya yol açan etmenlerden biri olmuştur. Ülkenin yüksek verimliliğe sahip endüstrileri olan kağıt ve bilişim sektörüne yönelik talebin azalması ile endüstrilerin küçülmesi, toplam verimlilik artışını azaltarak, rekabet gücünü düşürmüştür. Bu iki etkenden ötürü ülkedeki birim işgücü maliyeti, 2007 yılından itibaren artmıştır. Çok yıllık ücret anlaşması, 2013 yılında sonlandığından beri, birim işgücü maliyetlerindeki artış yavaşlamıştır (EC, 2016).

Bunların dışında IMF (2015)'ye göre ülkede ortaya çıkan sorunlardan bir diğeri, işsizlik oranlarının 2014 yılında %8.7'ye ulaşması (Eurostat'a göre 2015 yılı işsizlik oranı %9.4'e tırmanmıştır) ve enflasyon oranlarının yavaşlamasıdır. OECD verilerine göre, 2014 yılında %1.04 olan tüketici fiyatları endeksi artış oranı, 2015 yılında %0.6 olarak gerçekleşmiştir. Bunun temel nedeni ise yiyecek ve enerji fiyat endeksleri artış oranlarının 2015 yılında sırasıyla %-1.8 ve %-6.01 olarak gerçekleşmesidir. Bir başka deyişle enflasyonun sıfır olmasının altında yatan temel neden, büyük ölçüde yiyecek ve petrol fiyatlarındaki düşüştür.

Buraya kadar bahsi geçen etkenlerin tamamı küresel daralma dışında ülkeye özgü yapısal şoklar gibi görünmektedir. Şüphesiz yapısal şokların etkilerini daha da artıran küresel daralmayla aynı anda yaşanmış olmalarıdır. Dış talepte meydana gelen azalmalar, ekonominin kendi endüstriyel yapısı ve bağlı olduğu endüstrilerdeki gelişmeler ile alakalıdır. Sadece ücret artışlarının Avrupa borç krizi ile aynı döneme denk gelmesi, iç politikanın zaman-

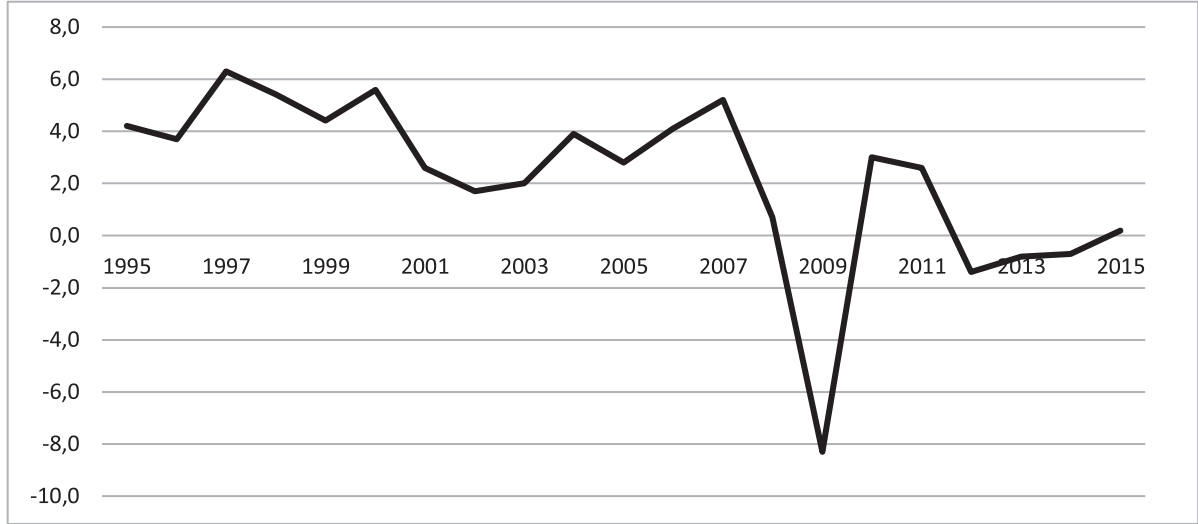
lama hatası olarak görülebilir. IMF (2015)'ye göre ülkenin dış talebinde meydana gelen azalmanın bir nedeni de Euro Bölgesi'nde yaşanan krizdir. Ancak bunun söylenebilmesi için ülkenin ticaret verilerine daha yakından bakılarak ihracat gerçekleştirdiği ana partnerler ve ihracat payları gözden geçirilmelidir. Bu durum aşağıda ele alınacaktır.

2.2.1 Büyüme Oranları

2009 yılında keskin bir düşüş görülen büyüme oranı, 2010 ve 2011 yıllarında toparlanmasına rağmen 2012 yılında yeniden negatife dönerek üç yıl boyunca negatif seyretmektedir. IMF (2015) ve EC (2016)'ye göre büyüme rakamlarında meydana gelen bu düşüş, dış talepteki azalmadan kaynaklanan endüstriyel çıktıda daralmanın yanı sıra verimlilikteki azalma ve ücret artışları nedeniyle artan birim işgücü maliyetlerine tepki veren yatırımcıların, yatırımlarındaki azalmadan kaynaklanmaktadır. Ülkede 2015 yılı itibariyle toparlanmanın başladığı ve büyümenin gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca bu yavaş toparlanmanın 2016 ve 2017 yıllarında devam edeceği tahmin edilmektedir.

EC (2016) ülke raporuna göre Finlandiya ekonomisinin toparlanmasını geciktirecek risklerden bir diğeri, Çin ekonomisinde uzun süredir devam eden yavaşlamadır. Çin, ülkenin Asya'daki büyük ticari partnerlerinden biridir. Fin gümrük verilerine göre, 2009 yılında Çin'e gerçekleştirilen ihracatta %10'luk bir düşme yaşanmasına rağmen 2010 yılında ihracatta %47'lik bir artış kaydedilmiştir. 2010 yılından itibaren gerçekleştirilen ihracat miktarında ciddi bir değişim görülmemiş, ortalama 2.6 milyar euro ihracat, 2015 yılına kadar sürdürülmüştür.

Grafik 5. Finlandiya Ekonomisi Büyüme Oranları (1995-2015)

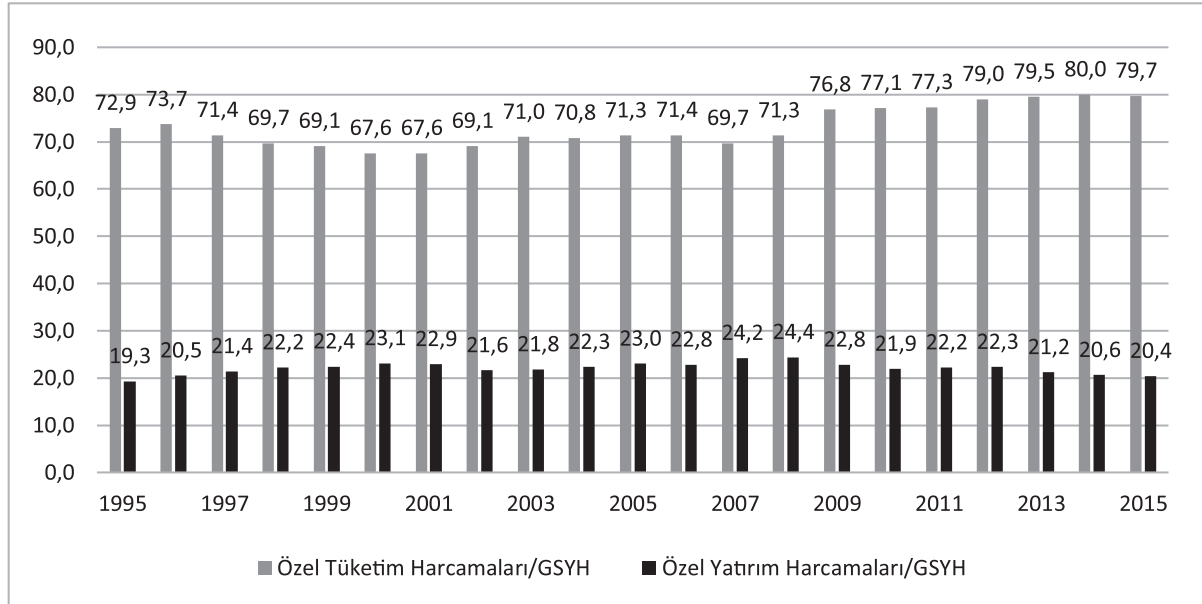

Kaynak: Eurostat

Finlandiya Bankası'nın yaptığı ekonomik tahminlere göre küresel daralmaya kadar Finlandiya ekonomisinin GSYH artışı, Euro Bölgesi ortalamasının üzerinde gerçekleşmesine rağmen gelecek yıllarda diğer Euro Bölgesi ülkelerinden daha hızlı

düşecektir. Bir başka deyişle 2015 yılından itibaren toparlanan büyüme oranlarının bundan sonra ancak çok düşük düzeylerde artması beklenmekte ve bu artışın nedeni olarak özel tüketim harcamaları gösterilmektedir.

Grafik 6. Finlandiya Ekonomisinde Özel Tüketim ve Yatırım Harcamalarının GSYH Oranları (1995-2015)

Kaynak: Eurostat

IMF (2015)'ye göre 2015 yılında gerçekleşen ve daha sonraki yıllarda devam edeceği düşünülen büyümenin ana nedenleri, özel tüketim harcamalarındaki artış ve özel yatırım harcamalarında beklenen artıştır. Ülkedeki özel tüketim harcamaları artışının nedeni, düşük enflasyon oranlarının satın alma gücünü artırması ve büyük bankalar tarafından teklif edilen bir kereye mahsus olacak Mortgage kredilerinde yapılacak indirim sonucunda harcanabilir gelirden meydana gelecek artıştır. Özel yatırım harcamalarında beklenen artışın da iki temel nedeni vardır. Özellikle kağıt endüstrisinde yeni teknolojilere yapılan yatırımlar ve Nokia'nın Alcatel'i satın alarak iletişim ağı ekipmanları konusunda rekabet gücünü artırmasıdır.

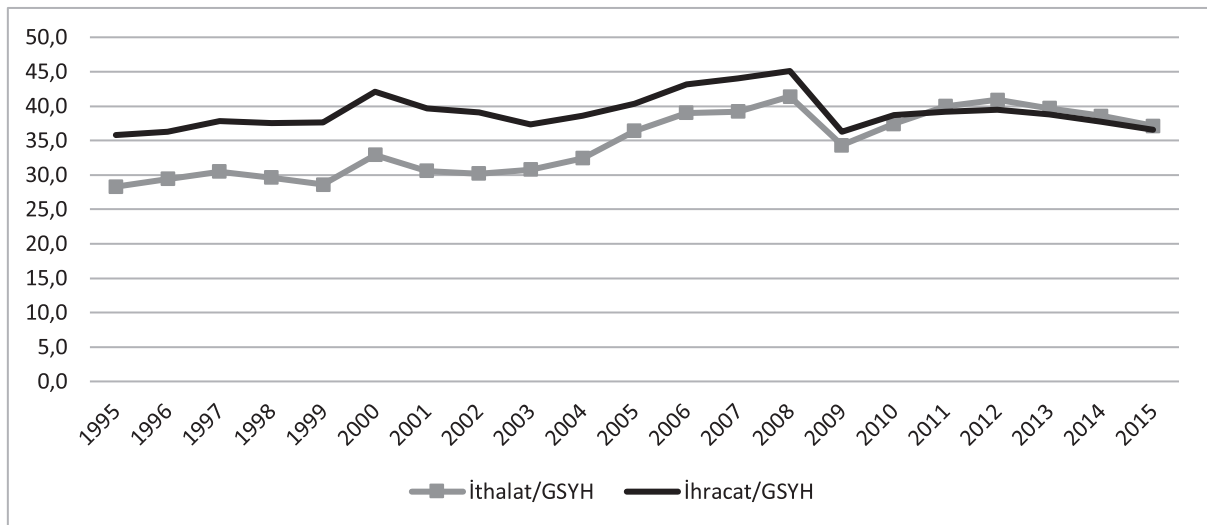
2.2.2 Dış Ticaret ve Cari İşlemler Dengesi

Ülkede ihracatın GSYH içerisindeki payı, 2008 yılında %45'ler düzeyindeyken 2009 yılında %36'ya düşmüş ve düşük bir artış kaydettikten sonra 2015 yılında, 2009 yılındaki orana geri dönmüştür. Yıllar içerisindeki seyre bakıldığında iki serinin eş anlı hareketi gözlenmektedir. İthalatın GSYH içerisindeki payı, ihracatla eşanlı hareket etmesine rağmen 2011 yılına kadar ihracat/GSYH oranının altında seyretmiştir. 2011 yılından itibaren küçük miktarda da olsa ihracatın üzerine çıkması, ülkedeki ticaret fazlasının ticaret açığına döndüğünü göstermektedir. Dış ticaret fazlası, istikrarlı bir şekilde 2002 yılından 2011 yılına kadar azalmıştır. Ancak görünen o ki, 2009 yılında esas geri dönüş başlamış ve ihracat çok ciddi bir kayıpla karşı karşıya kalmıştır. 2009 yılı Rusya'nın dep-

resyona girdiği yıl olmasının yanında, cep telefonu piyasasındaki değişikliklerin kendini hissettirdiği bir yıldır. 2007 yılının Haziran ayında Iphone ilk kez piyasaya sunulmuş ve hemen ardından 2008 yılında Tayvanlı HTC markası ilk Android işletim sistemine sahip telefonu piyasaya sürmüştür. Bilişim sektöründeki bu atılım neticesinde özellikle Avrupa ülkelerinin kağıda dönük taleplerinde bir azalış gerçekleştiği de söylenebilir. Tüm bunlar karşısında ülkeye yönelen dış talepte meydana gelen azalma, ihracat hacmini ve dolayısıyla büyümeyi olumsuz etkilemiştir.

2009 yılında dış ticaret dengesinde yaşanan gerileme Grafik 7'den takip edilebildiği gibi, aynı zamanda ülkenin büyüme oranında en çarpıcı azalışın yaşandığı yıl olmasından da anlaşılabilir. Fin gümrük verilerine göre ihracata bağımlı bu küçük ekonominin 2009 yılı ihracatındaki negatif değişim, %31'dir. Aynı yıl ülkenin ithalat değişimi de negatif %30 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında 62.4 milyar euro ithalat ve 65.8 milyar euro ihracat gerçekleştiren ülke, 2009 yılında 43.6 milyar euro ithalat ve 45 milyar euro ihracat yapmıştır. 2008 ve 2009 yıllarında en çok ithal edilen ürün grubu; temel metaller, makine ve ulaşım araçları endüstri ürünleri iken ikinci sırada, kimyasal endüstri ürünleri ve üçüncü sırada elektrik ve elektronik endüstri ürünleri yer almaktadır. Aynı senelerde en çok ihraç edilen ürün grubu, temel metaller, makine ve ulaşım araçları endüstri ürünleri iken ikinci sırada, elektrik ve elektronik endüstri ürünleri ve üçüncü sırada kimyasal endüstri ürünleri bulunmaktadır.

Grafik 7. Finlandiya Ekonomisinde Dış Ticaret Hadleri (1995-2015)

Tablo 2 ve Tablo 3’de ülkenin ana ticaret partnerlerinin toplam ithalat ve ihracat içerisindeki payları verilmiştir. Tablolarda dikkat çeken en önemli husus, 2009 yılında Rusya ve ABD’ye yapılan ihracatta gerçekleşen azalmadır. Her iki ülkenin de 2009 yılında ekonomilerinde yaşamış oldukları daralma, Finlandiya’nın ihracatından gözlenebilmektedir. Ayrıca 2009 yılında Çin’e gerçekleştirilen ihracatta meydana gelen artış da dikkat çekmektedir. Bunun dışında esas sorun, AB ve Euro

Bölgesi ülkeleri ile gerçekleşen ihracatta değişim olup olmamasıdır. Bu nedenle ticaret verileri biraz daha yakından incelenmelidir. Finlandiya’nın yaşadığı resesyonun AB’deki borç krizinden kaynaklanması demek, krizden olumsuz etkilenen ülkelerle gerçekleştirdiği ticaret ve finansal akımlara bağlı olmasıdır. Tablo 4 ve 5’de Finlandiya’nın dış ticaret gerçekleştirdiği en büyük üç bölge verilmiştir.

Tablo 2. Finlandiya’nın Ana Ticaret Ortaklarının İthalat ve İhracat İçindeki Payları (2008)

Sıralama-2008	Ülke	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Ülke	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1	Rusya	16.3	Rusya	11.6
2	Almanya	14	İsveç	10
3	İsveç	9,9	Almanya	10
4	Çin	7	ABD	6,3
5	Hollanda	4,2	UK	5,5
6	UK	4,1	Hollanda	5,1
7	Fransa	3,4	Fransa	3,5
8	İtalya	3	İtalya	3,3
9	ABD	3	Polonya	3,2
10	Norveç	2,7	Çin	3,1

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2008.

Tablo 3. Finlandiya’nın Ana Ticaret Ortaklarının İthalat ve İhracat İçindeki Payları (2009)

Sıralama-2009	Ülke	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Ülke	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1	Rusya	16.2	Almanya	10.3
2	Almanya	14.6	İsveç	9.8
3	İsveç	10	Rusya	9
4	Çin	7.9	ABD	7.8
5	Hollanda	4.6	Hollanda	5.8
6	Fransa	4.5	İngiltere	5.2
7	ABD	3.4	Çin	4.1
8	İngiltere	3.4	Fransa	3.7
9	İtalya	2.8	Polonya	3.2
10	Danimarka	2.7	Norveç	3

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2009.

Tablo 4. Finlandiya'nın İthalatı içindeki Bölge Payları

İthalat (%)	2008	2009	2014	2015
Euro Bölgesi	31	33.2	35,2	39.8
Diğer AB ülkeleri	24	23.3	23,1	22.8
Avrupa'nın geri kalanı	21	20.6	20,1	15

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2008, 2009, 2014, 2015.

Tablo 5. Finlandiya'nın İhracatı içindeki Bölge Payları

İhracat (%)	2008	2009	2014	2015*
Euro Bölgesi	30	31	34,1	37.5
Diğer AB ülkeleri	26	24.6	23,2	21.5
Avrupa'nın geri kalanı	18	15.5	14,4	12.4

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2008; 2009; 2014; 2015.

*İlgili yıl, Asya'ya yapılan ihracat, %14.6 ile Avrupa'nın geri kalan bölümünün önüne geçmiştir.

Ülkenin AB üyesi ülkeler arasında 2008 ve 2009 yıllarında en yüksek ithalatı yaptığı ülkeler; Almanya, İsveç, Hollanda, İngiltere, Fransa, İtalya ve Danimarka'dır. En yüksek ihracat yapan ülkeler; İsveç, Almanya, İngiltere, Hollanda, Fransa, İtalya ve Polonya bulunmaktadır. Bu ülkeler ara-

sında Avrupa borç krizi'nden en fazla etkilenen ülke; İtalya'dır. İtalya'nın Finlandiya ticaretinde kapladığı pay hem küçüktür, hem de yıllar içerisinde çok büyük bir değişim göstermemiştir. Örneğin 2008 yılında %3.3 olan ihracat payı, 2009 yılında %3'e gerilemiştir.

Tablo 6. Finlandiya'nın Ana Ticaret Ortaklarının İthalat ve İhracat İçindeki Payları (2014)

Sıralama-2014	Ülke	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Ülke	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1	Rusya	15	Almanya	12
2	Almanya	13.4	İsveç	11.1
3	İsveç	11.4	Rusya	8.3
4	Çin	6.5	ABD	6.8
5	Hollanda	6.3	Hollanda	6.1
6	ABD	3.8	İngiltere	5.4
7	Danimarka	3.3	Çin	4.6
8	İngiltere	3.2	Belçika	3.3
9	Fransa	3.2	Estonya	3.2
10	Norveç	2.8	Norveç	2.8

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2014.

Tablo 7. Finlandiya'nın Ana Ticaret Ortaklarının İthalat ve İhracat İçindeki Payları (2015)

Sıralama-2015	Ülke	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Ülke	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1	Almanya	15.2	Almanya	13.9
2	İsveç	11.4	İsveç	10.3
3	Rusya	11	Rusya	7
4	Çin	7.3	ABD	6.6
5	Hollanda	6.5	Hollanda	5.9
6	Fransa	3.8	İngiltere	5.2
7	ABD	3.7	Çin	4.7
8	Danimarka	3.2	Estonya	2.9
9	İngiltere	3.2	Norveç	2.9
10	Estonya	2.8	Belçika	2.8

Kaynak: Tull Customs Foreign Trade, 2015.

2009 ve 2015 yılları arasında ilk iki yıl pozitif gerçekleşen dış ticaret dengesi, 2011 yılında 3.6 milyar euro açık vermiş ve bu açık, 2015 yılında 427 milyon euroya düşmüştür. EC'ye (2016) göre Finlandiya 2002 yılından beri süregelen bir şekilde, toplam ihracat pazarındaki payını kaybetmiş ancak ana sektörlerin bazıları, 2013 ve 2014 yılında gelişme kaydetmiştir. 2002 ve 2007 yılları arasında ihracat pazar payı, yavaşça azalırken bu azalış, 2008 sonrasında hızlanmıştır. Bunun büyük bir kısmı, ticaret mallarındaki kayıplardan kaynaklanmıştır. Bu durum, 2013 yılında son bulmuştur. Finlandiya'nın ihracat pazar payı, makine ve ulaşım araçları endüstrisi ürünleri için toparlanmış ve 2012 yılından beri diğer imalat ürünlerinde istikrarlı kalmıştır. 2014 yılındaki %2.2'lik azalma, büyük ölçüde Rusya'nın resesyonu nedeniyle darbe yiyen hizmetler sektöründen kaynaklanmıştır. Komisyon, aynı zamanda tüm bu gelişmeler ışığında dış dengenin sürdürülebilirliğinin endişe verici olmadığını belirtmektedir.

2014 ve 2015 yıllarında en çok ithal edilen ürün grubu, metal, makine ve ulaşım araçları endüstrisi ürünleri, ikinci sırada kimya endüstrisi ürünleri ve üçüncü sırada diğer ürünler yer almaktadır. Aynı yıllarda en fazla ihraç edilen ürün grupları, metal, makine ve ulaşım araçları endüstrisi ürünleri, kimya endüstrisi ürünleri ikinci sırada ve orman endüstri ürünleri üçüncü sıradadır.

Ülkenin AB üyesi ülkeler arasında 2014 ve 2015 yıllarında en yüksek ithalat yaptığı ülkeler Alman-

ya, İsveç, Hollanda, Danimarka, İngiltere, Fransa ve Estonya'dır. En yüksek ihracat gerçekleştirdiği ülkeler ise Almanya, İsveç, Hollanda, İngiltere, Belçika, Estonya ve Fransa'dır. Tablo 6 ve 7'de görüldüğü gibi 2008 ve 2009 yıllarına göre ilk yedi ticaret partnerinde pek fazla değişme olmamıştır. Sadece İtalya'nın ve Polonya'nın hem ithalat hem ihracat payı azaldığı için daha alt sıralara düşmüşlerdir. Onların yerine Belçika ve Estonya'nın ticaret paylarında artış olmuştur. Finlandiya'nın yedi ana ticaret ortağı ile gerçekleştirdiği ihracatın seyrine yakından bakmak, AB üyesi olan ülkelerin ve diğer üç ülkenin resesyon sürecindeki dahlinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Finlandiya ve Almanya arasındaki ticaret, 2000 yılından 2003 yılına dek Finlandiya lehine gerçekleşirken 2003 yılında Almanya lehine dönüyor. 2005 yılında Almanya'dan gerçekleşen ithalatta meydana gelen %18'lik artış nedeniyle iki ülke arasındaki ticaret açığı büyüyor. 2006 yılında Finlandiya'nın ihracatındaki %25'lik artış aradaki farkı azaltmasına rağmen farkın kapanmasına yetmiyor. 2008 ve 2009 yıllarında Almanya'ya yapılan ihracat azalıyor. Ancak 2010 yılında %13 artış gerçekleşiyor, kriz öncesi duruma dönülemez de Avrupa borç krizinin derinleştiği bir dönemde önemli bir gelişme kaydediyor. Sadece 2012 yılında, bir önceki yıla göre yeniden azalan ihracat miktarı, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında artmayı sürdürüyor. 2015 yılında ticaret dengesi hala Almanya lehine olmasına rağmen aradaki fark, 2006 senesindeki yaklaşıyor oldukça azalıyor. 2008

yılında Almanya'dan en çok alınan ürün, kişisel ulaşım için araba motoru, en çok satılan kağıttır. 2015 yılında en çok ithal edilen mal değişmezken, en çok ihraç edilen kağıdın ikinci sıraya düşerek, ilk sıraya kişisel ulaşım için araba motorunun geçtiği görülüyor.

Finlandiya ve İsveç arasındaki ticaret, 2000 yılından 2012 yılına kadar Finlandiya lehine gerçekleşiyor. Bu dönemde İsveç'e yapılan ihracat, sadece 2008 ve 2009 yıllarında azalma kaydediyor. Özellikle 2009 yılında %33'lük azalma meydana gelen ihracat, 2010 yılında %37'lik bir artış gerçekleştirerek neredeyse eski seviyesine ulaşıyor. 2012 yılından itibaren 2015 yılına kadar ticaretteki üstünlük, İsveç'e geçiyor. 2015 yılı ithalat miktarı, 6.2 milyar euro iken ihracat miktarı, 5.5 milyar eurodur. 2008 yılında İsveç'ten en çok satın alınan ürün özel işlemlerle sınıflandırılmayan mallar iken en çok satılan ürün, rafine petrol ürünleridir. 2015 yılında hem en çok satılan hem de en çok satın alınan ürünler, rafine petrol ürünleridir.

Finlandiya ve Hollanda arasındaki ticari ilişki, 2000 yılından beri, 2014 yılı dışında, Finlandiya lehine gerçekleşiyor. 2008 ve 2009 yıllarında ihracatta meydana gelen azalma, 2010 ve 2011 yıllarındaki artışlarla telafi ediliyor. 2012 yılında yeniden negatife dönen ihracat değişimi, 2015 yılında pozitif seyrediyor. İki ülke arasında en çok işlem gören mallar, ağırlıklı olarak metaller ve petrol ürünleridir.

Finlandiya ve İngiltere arasındaki ticaret ilişkisi, 2000 yılından 2015 yılına dek Finlandiya lehine sürüyor. 2007 yılından itibaren ihracatta meydana gelen azalma, 2009 yılında en üst düzeye ulaşıyor. Bu dönemin ardından 2012 ve 2015 yılları dışında ihracatta artış gerçekleşiyor. 2008 yılında en çok satın alınan ürün, kişisel ulaşım için araba motoru, en çok satılan ürün ise telekomünikasyon araçları ve parçalarıdır. 2015 yılında en çok satın alınan ürün değişmezken, en çok satılan ürün, kağıt oluyor.

Finlandiya ve ABD ticaret ilişkisi, 2000 yılından 2015 yılına kadar Finlandiya lehine fazla veriyor. Finlandiya'nın ABD'ye gerçekleştirdiği ihracat, 2002 ve 2005 yılları arasında azalıyor. 2008, 2009, 2011 ve 2013 yıllarında ihracatta azalma gerçekleşse de 2015 yılında Finlandiya lehine gerçekleşen dış ticaret fazlası, 1.7 milyar eurodur. 2008 yılında en çok satın alınan ürün, telekomünikasyon

ekipmanları ve parçaları iken en çok satılan ürün, gemi ve bottur. 2015 yılında en çok alınan ürün, hava araçları iken en çok satılan ürün kağıttır.

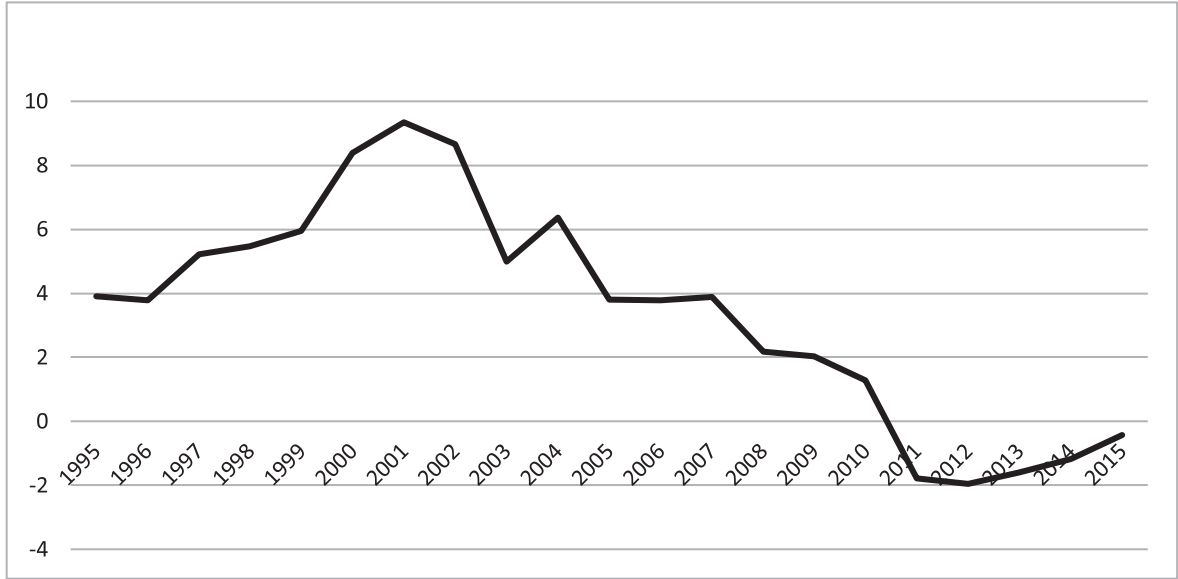
Finlandiya ve Rusya arasındaki ticari ilişki, 2000 ve 2015 yılları arasında Rusya lehine gerçekleşiyor. Bu süreçte 2009 yılında Rusya'ya gerçekleşen ihracattaki %47'lik azalış dikkat çekicidir. 2013 yılından sonra ise ihracatta sürekli ve artan bir azalış meydana geliyor. Rusya'dan en fazla alınan ürün, her dönem ham petrol ancak en çok satılan ürün diğer ülkelerde olduğu gibi değişmiş ve kağıt 2015 yılında birinci sırayı almıştır.

Finlandiya ve Çin arasındaki ticaret, 2000 ve 2001 yıllarında Finlandiya lehine gerçekleşirken 2002 yılından itibaren Çin lehine gerçekleşiyor. 2008 ve 2009 yıllarında Çin'e yapılan ihracatta bir azalma meydana gelmesine rağmen 2010 yılında yapılan ihracat %47 artış kaydediyor ve sonraki yıllarda 2013 yılı hariç, küçük azalışlar devam ediyor. Çin'den en çok alınan ürün, telekomünikasyon ürünleri iken, satılan ürün kağıt makinesi ve kağıt hamurudur.

Ülkede 2000'lerin sonlarında bile telekomünikasyon ürünleri, en çok satılan ürünler arasındayken son yıllarda satılan ürünler arasında son sıralarda yer alıyor. Onun yerine rafine petrol ürünleri ve kağıt almış gibi görünüyor. AB ülkeleri ile gerçekleştirilen ihracata bakıldığında Avrupa borç krizinin derinleştiği 2010 yılında Finlandiya'nın ihracatında artış olduğu gözleniyor. Ülkenin ihracatında ciddi kayıplar yaşadığı dönem, 2008-2009 yılları olduğundan küresel daralmadan etkilenmiş olduğu söylenebilir. Ancak ticari kayıpları ve üretimdeki yavaşlama, Avrupa borç krizi ile doğrudan ilişkilendirilemez gibi görünüyor.

Ülkenin cari işlemler dengesi, dış ticaret dengesi ile benzer bir trend izlemiştir. Suni ve Vihriälä (2016)'a göre Finlandiya, kriz esnasında herhangi bir bankacılık sorunu yaşamamasına ve krizden önceki on yıl boyunca AB'deki en yüksek cari işlemler fazlasını veren ülkelere biri olmasına rağmen kriz esnasında Nordik ülkeleri içinde en kötü performansı sergileyen ülke olmuştur. Finlandiya 2012 istikrar programına göre cari işlemler dengesi, 1990'lı yıllardaki resesyondan beri, ilk kez 2011 yılında açık vermiştir. Ancak bu açık eğilimi, güçlenmemiş aksine iyileşme kaydetmiştir. 2015 yılında toparlanma güçlenmiş, cari açık çok düşük düzeyde kalmıştır.

Grafik 8. Finlandiya Ekonomisi Cari İşlemler Dengesi/GSYH (1995-2015)

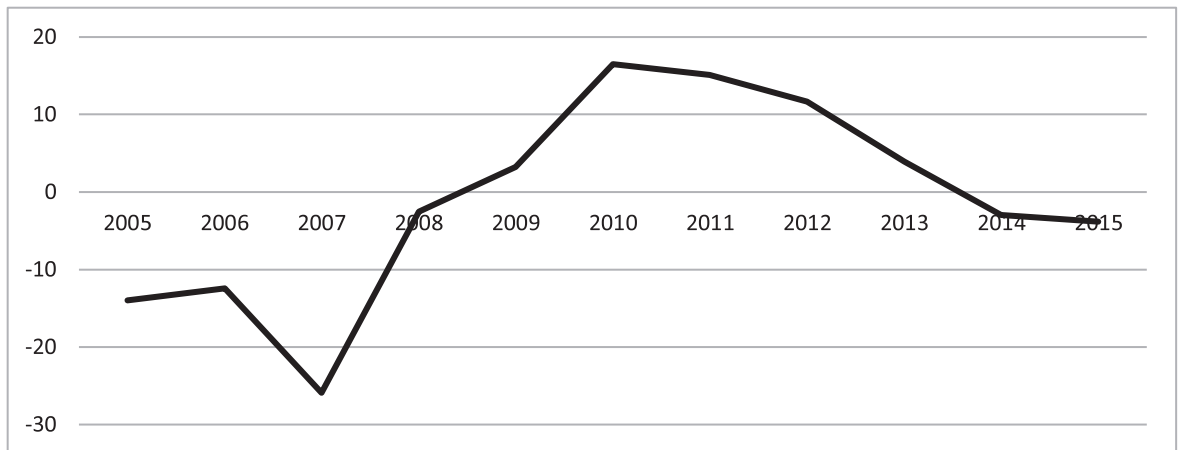

Kaynak: The World Bank Statistics

EC (2016)'ye göre Finlandiya, verimlilik artışından daha yüksek ücret artışlarının yanı sıra ana sektörlerindeki yapısal kırımla beraber, rekabet gücünde ciddi kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Bu kayıplar, cari işlemler dengesinde aşağı doğru keskin bir dönüş yaratmıştır. Ülkedeki özel borçların miktarı, büyük olmasına rağmen yavaş bir şekilde artmaktadır. Ancak bu artış, finansal sektörün sağlamlığı konusunda bir şüphe yaratmamaktadır. Hanehalkı ve yatırımcıların borç oranları, istikrarlı seyretmiş ve özel sektör, risk algısının değişim baskısı ile karşılaşmamıştır. IMF (2015)'ye göre cari açığın birkaç yıl ısrarla devam etmesi, net yatırım pozisyonunun da bozulmasına neden olmuştur.

Putkurl (2016)'a göre Fin finansal sistemi, durmaktadır ve ev fiyatları ılımlı bir hızla düşmektedir. Ayrıca hanehalkı, borç almayı sürdürmüş, işsizlikteki artış durmuş ve özel tüketim harcamaları, yurtiçi talebi yönlendirmiştir. Düşük faiz oranları da ekonomiyi desteklemiştir. Mortgage kredileri ve hanehalkının borç birikiminden kaynaklanan risklere karşı ekonomi ve finansal sistemin kapasitesi, birkaç güvenli unsura dayandırılmaktadır: Ev satın almak için borçlanan hanehalkının yeterli ödeme gücü ve finansal alanı mevcuttur. Mortgage kredileri için kredi ve değer oranları uygundur. Kredi enstitülerinin kaybı, telafi etmeye ve yeni kredi taleplerini karşılayacak yeterli fonları bulunmaktadır.

Grafik 9. Finlandiya Ekonomisi Net Yatırım Pozisyonu (2005-2015)

Kaynak: Eurostat

Finlandiya finansal sistemi için kısa vadede herhangi bir risk görülmemesine rağmen uzun vadede yapısal zayıflıklarının giderilmesi gerektiği Fin bankası bültenlerinde belirtilmektedir. Finlandiya Bankası, finansal alanda aldığı erken önlemlerden ötürü (hem bankalara hem sigorta şirketlerine kriz öncesinde daha yüksek sermaye zorunluluğu getirilmiş), finansal alana oldukça güvenmektedir. Ülkenin net yatırım pozisyonu, 2014 yılında negatife dönmesine ve hanehalkının borç oranı, 2007 yılından beri ılımlı bir artış kaydetmesine rağmen mali kriterlerden ötürü risk algısında çok değişim olmaması ve finansal akımların daha çok diğer Nordik ülkeleriyle gerçekleşmesi finansman bulma güçlüğüne engellemiş gibi görünmektedir (Bank of Finland, 2016).

3. Sonuç

Finlandiya, Nordik ülkeleri arasında Euro Bölgesi'ne üye olan tek ülkedir. İhracata bağımlı bir ekonomisi olan ülkenin 2012 yılında resesyona girmesinin nedeni, dış talepte yaşanan daralmadır. Bu daralmanın nedenleri, daha çok ülkenin dış ticaretinde lokomotif görevi yapan sektörlerin karşılaştığı sorunlar, ana ticaret ortaklarının ekonomilerindeki daralmalar, ekonomisine özgü yapısal sorunlar ve yanlış zamanda uygulamaya geçirilen kamu politikalarıdır. Ülkenin dış ticaretinde en büyük payı kaplayan telekomünikasyon ve bilişim ile ahşap ve kağıt sektörleri, teknolojideki gelişme nedeniyle darbe almıştır. AB dışındaki en büyük ticari partnerleri olan Rusya, ABD ve Çin ekonomisinde yaşanan daralmalar Finlandiya'nın ihracatını azaltmıştır.

Finlandiya'nın en büyük yapısal sorunlarından biri olan nüfusun yaşlanması, büyüme ve ticaretteki sıkıntıları artıracaktır. Çalışan nüfustaki azalma bir yandan ülkenin üretim kapasitesini azaltırken diğer yandan vergi hasılatlarını azaltarak devlet bütçesi üzerinde bir bozulma yaratacaktır. Ayrıca ana sektörlerdeki üretim ve ticaret miktarındaki azalmayla beraber yürürlüğe konulan çok yıllık ücret anlaşması, birim işgücü maliyetlerini artırarak ülkenin üretim kapasitesini baltalamıştır. Bu durumda Finlandiya, dış talep şoku ve toplam arzını etkileyen yapısal sıkıntılar nedeniyle resesyona girmiş gibi görünmektedir. Ancak dış ticaret ve finans sektörüne bakıldığında 2007 yılında başlayan küresel daralmanın tüm bu ekonomik sıkıntıların etkisini artırdığı ve ekonomik daralmaya zemin hazırladığı yadsınamaz.

Finlandiya'nın Avrupa borç krizini yaşayan ülkelerle ticari ve finansal bağlantıları oldukça azdır. Bu durum, ekonomisindeki resesyona Avrupa borç kriziyle ilişkilendirilebilme olanağını zayıflatmaktadır. Ekonomide yaşanan daralmanın nedenlerinden biri, Avrupa borç krizi olmamasına rağmen, yavaş toparlanma ve ekonomik iyileşme sürecindeki engellerden biri olarak euro kullanımını görmek mümkündür. Eğer Finlandiya, Euro Bölgesi'nde yer almasaydı, bir diğer Nordik ülkesi olan İsveç gibi parasının değerini azaltarak rekabet gücünü daha hızlı bir şekilde kazanmak gibi bir çözüm yoluna başvurabilirdi.

Kaynakça

- BANK of FINLAND; (2015), *Annual Report*, https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/14108/VK_EN_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 02.08.2016
- BANK OF FINLAND; (2016), "The Finnish Economy Is Returning to Growth", *Articles on the Economy*, <http://www.bofbulletin.fi/en/2016/3/the-finnish-economy-is-returning-to-growth/>, 21.08.2016
- BANK OF FINLAND; (2016), "Stability of Finnish Financial System Cannot Be Taken for Granted", *Articles on the Economy*, <http://www.bofbulletin.fi/en/2016/2/stability-of-finnish-financial-system-cannot-be-taken-for-granted/>, 21.08.2016
- ÇEVİK, Utku; (2016), "Kağıt ve Kağıt Ürünleri Sektörü", https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/sr201607_kagitsektoru.pdf, 01.10.2016.
- EC; (2015), "Macroeconomic Imbalances Country Report—Finland 2015, *Occasional Papers*, 225, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2015/pdf/ocp225_en.pdf, 11.09.2016.
- EC; (2016), "Country Report Finland 2016", http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_finland_en.pdf, 11.09.2016
- EUROSTAT Statistical Database, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, 21.09.2016
- IMF; (2015), *Finland Staff Report for the 2015 Article IV Consultation, IMF Country Report*, 15/311, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15311.pdf>, 11.09.2016
- OECD; (2016), "OECD Economic Surveys Finland", <https://www.oecd.org/economy/surveys/Overview-OECD-Finland-2016.pdf>, 11.09.2016
- PUTKURL, Hanna; (2016), "High Housing Debt increases Risks to Financial Stability", <http://www.bofbulletin.fi/en/2016/2/high-housing-debt-increases-risks-to-financial-stability/> 09.09.2016.
- STATISTICS FINLAND, https://www.stat.fi/til/index_en.html, 21.09.2016.
- SUNI, Paavo and Vesa VIHRIÄLÄ; (2016), "Finland and Its Northern Peers in the Great Recession", *ETLA Working Paper*, 49.

TIIHONEN, Seppo; (2001), "Finland Overview", http://www1.worldbank.org/publicsector/civil_service/rsFinland.pdf, 20.09.2016.

WORLD BANK Statistical Database, <http://data.worldbank.org/>, 21.09.2016

http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/why_did_the_crisis_happen/index_en.htm, 06.04.2016

http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/why_did_the_crisis_spread/index_en.htm, 06.04.2016

http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/hot_economic_topics/growth/index_en.htm, 06.04.2016

<http://uljas.tulli.fi/graph/style/tulli/maaraportti.aspx?lang=en>, Finnish Customs, Statistics, 29.09.2016

<http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/13657-finnish-economy-is-still-paralysed.html>, 24.07.2016

http://www.tulli.fi/en/finnish_customs/statistics/publications/pocket_statistics/index.jsp, 29.09.2016

<http://www.wsj.com/articles/finlands-problem-isnt-the-euro-1448490636>, 24.07.2016